

УДК 007:304:655

DOI [https://doi.org/10.32840/cpu2219-8741/2020.3\(43\).13](https://doi.org/10.32840/cpu2219-8741/2020.3(43).13)

О. Д. Кузнецова

доктор філологічних наук, професор
професор кафедри журналістики та засобів масової комунікації
e-mail: o.d.kuznetsova@gmail.com, ORCID: 0000-0002-9596-1386
Національний університет «Львівська політехніка»
вул. С. Бандери, 11, м. Львів, 79013, Україна

ІННОВАЦІЙНІ ГІБРИДНІ НАВЧАЛЬНІ КОМПЛЕКСИ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В ЗМІ ПРОФЕСОРА О. СЕРБЕНСЬКОЇ

Мета дослідження – показати необхідність використання інноваційних, концептуальних гібридних навчальних комплексів з української мови в ЗМІ професора Олександри Сербенської у закладах вищої освіти України, до яких входять друковані навчальні посібники, практикуми, довідники, словники, тексти лекцій, та електронні навчально-контролюючі засоби, що відповідають сучасним європейським вимогам до структури, змісту навчальної, методичної літератури ЗВО для навчання студентів-журналістів.

Методологія дослідження. Важливою складовою якісної підготовки майбутніх журналістів є забезпечення студентів комплексами навчальних, методичних друкованих та електронних засобів, що інтенсифікують навчання, удосконалюють його методи, форми, чому сприяють втілені ідеї «гібридного» комплексного навчально-методичного забезпечення навчання української мови в ЗМІ Академіка вищої школи, заслуженого професора Львівського національного університету імені Івана Франка Олександри Сербенської. Проаналізовано відомі в Україні її багатотиражні, чотири рази перевидані друковані й електронні, присутні в інтернеті, навчально-методичні засоби вивчення української мови.

Результати. Диференційовано навчально-методичні праці професора Олександри Сербенської на два типи: друковані й електронні, а друковані на види: посібники, практикуми, довідники, методичні вказівки, навчальні програми; також поділено електронні навчально-методичні засоби на види: локальні, присутні у віртуальному навчальному середовищі університету, й віддалені, доступні в інтернеті.

Підтверджено, що навчальні книги за авторства, співавторства, під керівництвом професора Олександри Сербенської втілюють компетентнісний підхід до вивчення української мови в ЗМІ, враховують специфіку фахової журналістської діяльності, мають приклади з матеріалів сучасних масмедіа, містять практичну спрямованість володіння мовленнєвою, писемною мовою майбутніми журналістами та особливо зосереджують увагу на різних етапах професійної діяльності відповідно до освітньо-кваліфікаційної характеристики компетентностей, самостійній, творчій роботі з акцентом на забезпеченні культури мови, мовлення на радіо, телебаченні.

Новизна. Розкрито інноваційний, «гібридний», комплексний, концептуальний, компетентнісний характер друкованих та електронних навчально-методичних праць професора Олександри Сербенської, що відповідає вимогам сучасних європейських стандартів підготовки студентів університету.

Практичне значення. Поширення в Україні гібридного навчання сприяє використанню в навчальному процесі, під час самостійної роботи студентів інноваційного досвіду наукових колективів під керівництвом професора Олександри Сербенської, що закріплений у навчально-методичних друкованих комплексах (виданих друком посібниках, практикумах, словниках, довідниках, методичних вказівках, навчальних програмах), а також електронних навчальних засобах вивчення, удосконалення державної української мови матиме великий вплив на якість, результативність знань студентів відповідно до європейських вимог.

Ключові слова: «гібридні», «змішані» навчальні комплекси, друковані, електронні навчальні засоби, українська мова.

I. Вступ

В умовах реформування системи освіти в Україні, піднесення ролі професійної, творчої, мовної особистості майбутнього журналіста, особливо актуалізується дослідницька та прикладна проблема гібридних, іншими словами, змішаних інноваційних комплексів навчально-методичних засобів з української мови в ЗМІ для студентів-журналістів.

Закон України «Про інноваційну діяльність» освітні інновації трактує як новостворені (застосовані) і (або) вдосконалені конкурентоспроможні технології, продукцію та інше, що істотно підвищують якість, ефективність, результативність навчально-виховного процесу.

Відстоюючи змішані, чи гібридні, методи навчання у вищій школі з використанням друкованих і електронних засобів навчання, висунемо гіпотезу, що новостворені й удосконалені освітні інноваційні навчальні, методичні праці професора Олександри Сербенської, апробовані та впроваджені з використанням сучасних комп'ютерних, інтернет-технологій, сприяють підвищенню якості навчання, ефективності підготовки за спеціальністю «Журналістика» більше, ніж окремо застосоване друковане чи електронне навчальне джерело, та є конкурентоспроможними у вищій освіті України.

Світлана Шийка (2017) у статті «Інформаційно-комунікаційні технології як засіб удосконалення традиційної методики навчання української мови за професійним спрямуванням» встановила, що «сучасні інформаційно-комунікаційні технології у поєднанні з традиційною методикою викладання і навчання дозволяють значно оптимізувати освітній процес і підвищити його якість, сприяють активізації пізнавальної діяльності студентів і формуванню комунікативної компетентності як складової професійної підготовки майбутніх фахівців» [1, с. 114].

Ольга Коротун (2016) у статті «Методологічні засади змішаного навчання в умовах вищої освіти» розглядає актуальну проблему використання технології змішаного навчання у сучасній вищій школі, переконує, що використання змішаного навчання розв'язує проблеми індивідуалізації, інтенсифікації та оптимізації навчання, є логічною, природною еволюцією традиційної моделі навчання.

Ярослава Сікора (2016) у статті «Реалізація змішаного навчання у вищому навчальному закладі» визначає домінуючі особливості традиційного, електронного, дистанційного навчання.

Співавтори колективної монографії «Теорія та практика змішаного навчання» (2016) під керівництвом Володимира Кухаренка обґрунтовують поєднання в змішаному навчанні технологій: традиційного, електронного, дистанційного та мобільного навчання, називаючи переваги змішаного навчання та шляхи подолання проблем за його допомогою.

Галина Ткачук (2018) у статті «Теоретичні аспекти та стан впровадження змішаного навчання у закладах вищої освіти України» аналізує й узагальнює практику гібридного навчання в українських університетах.

Про переваги та недоліки використання електронних навчальних засобів пише Надія Фіголь (2017) у статті «Переваги та недоліки використання електронних навчальних видань», де розглядає ефективність використання електронних навчальних видань в освітньому процесі, аналізує їх переваги та недоліки порівняно з друкованими, виокремлює характерні особливості електронних навчальних засобів.

Дослідниці Юлія Авдєєва, Альона Устиновська (2018) у статті «Проблематика впровадження змішаної освіти», зокрема, доходять висновку: «Реалізацію змішаного навчання в освітніх закладах в Росії та закордоном, як правило, проводять на базі електронних платформ для конструювання масових відкритих онлайн курсів (МВОК) з наступним універсальним джерелом інформації, можливість звернення до якого була б у тих, хто навчається в будь-який зручний для них час» [1, с. 35].

Рут Боїлінс, Мічел Воїт, Брем де Вівер (2018) у статті «Картина змішаного навчання у відповідь на різний рівень студентів вищої школи: погляди викладачів та використання диференційованого підходу до змішаного навчання» розповідають про власний досвід використання диференційованого підходу у змішаному навчанні відповідно до віку, попередньої підготовки та інших чинників студентів вищої школи.

Оглядаючи доробок дослідників змішаного навчання, Рут Боїлінс (2018) пише у своїй праці «Вивчення змішаних способів навчання для практично дорослих студентів»: «Висловлю кілька причин того, яких студентів можна вважати вразливими: вони можуть мати слабкі навички або не вміти саморегулювати своє навчання, можуть не знати і самостійно не купувати, не опрацювати контент, у них можуть бути проблеми із використанням технологій Інтернету, комп'ютера, інших систем змішаного навчання» [2, с. 2].

Як бачимо, проблеми гібридного комплексного використання друкованих та електронних навчальних засобів для навчання української мови ЗМІ, зокрема, професора Олександри Сербенської, не досліджував ніхто. Усе це зумовлює актуальність нашого дослідження.

Професор Олександра Сербенська як керівник авторів навчальних видань, колективів наукових пріоритетних державних проектів з 1990-х рр. розробляє та комплексно впроваджує в навчальний процес гібридну методику, змішані засоби: друковані навчально-методичні праці й електронні навчально-контролюючі засоби для інтенсифікації, поліпшення засвоєння української мови в ЗМІ студентами-журналістами.

Головною ознакою сучасної вищої освіти є її розвиток на основі інновацій. Світова педагогічна практика показала, що в багатьох країнах найефективнішим різновидом є гібридне, його ще називають змішане навчання.

Хоча інформаційне суспільство найбільше потребує розробки електронних ресурсів навчання, їх одностороннє використання є недостатнім для підготовки студентів до повноцінної, ефек-

тивної участі в професійній діяльності. У зв'язку із цим, все більшої актуальності набувають дослідження навчально-методичних комплексів традиційних друкованих та електронних дидактичних засобів як змішаного навчання в університеті.

Забезпечення якості освіти з української мови для студентів-журналістів вкрай уажливо, адже фахівці-журналісти, працюючи в редакціях газетних, журнальних видань, інтернет-ЗМІ, студіях радіо-, телемовлення, не завжди позитивно впливають на культуру, екологію української мови аудиторії масмедіа, часто не підносять, а збіднюють її, вживаючи просторіччя, канцеляризми, сленг, суржик.

Розв'язанню наукових проблем інтенсифікації навчання, поліпшенню якості освіти, удосконаленню її форм, засобів сприяли і сприяють втіленні ідеї комплексного навчально-методичного забезпечення вивчення української мови в ЗМІ професора Олександри Сербенської. Важливою компонентою якісної підготовки майбутніх журналістів у Львівському національному університеті імені Івана Франка була реалізована її ідея забезпечення студентів комплексами друкованих та електронних навчально-методичних засобів як змішаного навчання, що зумовлює значення нашого дослідження для запозичення, розповсюдження та впровадження цього прогресивного досвіду.

Особливо великий вплив на якість вивчення студентами української мови в ЗМІ матиме поширення в Україні використання в навчальному процесі, під час самостійної роботи студентів інноваційного, раціоналізаторського досвіду наукових колективів під керівництвом професора Олександри Сербенської, що закріплені у виданих друком посібниках, практикумах, словниках, довідниках, методичних вказівках, навчальних програмах, а також електронних навчальних засобах вивчення, удосконалення державної української мови.

II. Постановка завдання та методи дослідження

Мета дослідження – показати концептуальний, інноваційний, комплексний характер друкованих та електронних навчально-методичних праць Академіка вищої школи України, професора Олександри Сербенської, що відповідає вимогам європейських стандартів підготовки студентів університету, підкреслити її новаторські підходи до вивчення української мови в ЗМІ, що забезпечують високоякісну україномовну підготовку майбутніх журналістів на факультеті журналістики Львівського національного університету імені Івана Франка.

Для досягнення мети окреслимо завдання:

1) виявити інноваційні концептуальні засади навчання й самонавчання української мови в ЗМІ студентами-журналістами, чому підпорядковані зміст і структура навчальних видань за авторства, співавторства професора Олександри Сербенської, що відповідають вимогами європейських стандартів підготовки студентів університету.

2) дослідити феномен електронного комплексу української мови в ЗМІ, створеного під керівництвом професора Олександри Сербенської: інтерактивних посібників, словників, практикумів;

3) охарактеризувати зміст створених самостійно, під її керівництвом, за її участю друкованих посібників, практикумів з української мови, розкрити їх функції для забезпечення процесу формування в студентів україномовної комунікативної компетентності;

5) обґрунтувати інноваційний, цілісний компетентісний, концептуальний, змішаний, соціокомунікативний, мовно-екологічний, культурологічний підходи до вивчення української писемної мови ЗМІ, усного, радіо-, телемовлення;

6) диференціювати, систематизувати навчально-методичні друковані, електронні навчально-контролюючі комплекси професора Олександри Сербенської;

7) показати сприяння поширенню, інтернаціоналізації освіти через видання, перевидання, створення й вдосконалення електронних посібників, довідників з української мови під керівництвом та за співавторства професора Олександри Сербенської.

Для досягнення мети і виконання завдань на різних етапах наукового пошуку використано такі методи дослідження: *порівняльний аналіз* навчальних, методичних праць з української мови для спеціальності «Журналістика» в Львівському національному університеті імені Івана Франка; *метод оцінного аналізу та систематизації* друкованих посібників, практикумів, довідників, методичних вказівок, навчальної програми за авторства, співавторства професора Олександри Сербенської; *узагальнення та абстрагування* щодо обґрунтування концептуальних положень системи друкованих та електронних навчально-методичних комплексів для навчання української мови в ЗМІ; *кількісний аналіз* видань, перевидань, навчально-методичних праць, їх *інтерпретація та узагальнення*.

III. Результати

Професор факультету журналістики Львівського університету імені Івана Франка Олександра Сербенська з початку 90-х рр. ХХ ст. й до наших днів, коли навчання студентів неможливо уявити без використання сучасних інформаційних ресурсів, комп'ютерних технологій, інтернету, дбає про навчання української мови майбутніх журналістів на основі авторських комп'ютерних технологій викладачів факультету прикладної математики, упродовжуючи комп'ютерну взаємодію викладач-студент, використовуючи відкритий освітній простір.

Навчально-методичні комплекси з української мови для студентів-журналістів професора Олександри Сербенської охоплюють друковані й електронні посібники, практикуми, довідники, словники, методичні вказівки, навчальні програми.

Електронні навчально-методичні комплекси з української мови – це не аналоги друкованих посібників, практикумів, довідників, а самостійні інноваційні навчально-контролюючі засоби, виконані у двох варіантах: для відкритого доступу через інтернет та індивідуального використання в локальній університетській мережі під час проведення всіх видів занять, а також самостійного навчання на персональному комп'ютері та самоконтролю знань будь-де, за умови, що є інтернет.

Як показало дослідження контенту, друковані й електронні навчальні посібники професора Олександри Сербенської відповідають її авторській навчальній програмі з української мови ЗМІ та мають загальні ознаки: 1) навчальний матеріал викладений за темами вивчення української мови в ЗМІ відповідно до навчальної програми; 2) дидактичний матеріал відповідає сучасному рівню досягнень української медіалінгвістики; 3) систематизований теоретичний, практичний, довідковий, програмний матеріал забезпечує цілісність знань української мови студентів-журналістів; 4) навчальний матеріал електронних засобів за структурою суттєво відрізняється від друкованих посібників, довідників, практикумів, тим, що їх зміст поновлює, доповнює навчальні засоби друкованого навчально-методичного комплексу, особливо акцентуючи увагу на мовних, мовленнєвих проблемах студентів і практикуючих журналістів, розширює завдання друкованих видань, додає приклади.

Як свідчать навчально-методичні комплекси професора Олександри Сербенської й, зокрема, її «Навчальна програма з української мови в ЗМІ», навчання української мови в ЗМІ на факультеті журналістики Львівського національного університету імені Івана Франка зорієнтоване на те, щоб закласти теоретичну, прикладну основу ґрунтовної лінгвістичної підготовки студентів, удосконалювати їхні мовленнєві навички, бути готовими до роботи в ЗМІ.

Професор Олександра Сербенська завжди забезпечує предмети, які викладає, друкованою навчальною, методичною літературою, комп'ютерними навчально-методичними, навчально-контролюючими комплексами нового покоління, в які входять інноваційні електронні підручники, посібники, тексти лекцій, методичні вказівки, тести, що сприяють інтенсифікації навчального процесу, підвищенню його ефективності, якості знань та компетентностей студентів спеціальності «журналістика».

Дбаючи про ефективність вивчення української мови в ЗМІ майбутніми журналістами, професор Олександра Сербенська сприяє інтенсифікації навчального процесу завдяки використанню комп'ютерних, інтернет-технологій. Для прискорення вивчення, підвищення якості навчання української мови в ЗМІ професор Олександра Сербенська однією з перших у Львівському університеті імені Івана Франка на початку 1990-х рр. створювала комплексні електронні засоби навчального призначення, куди входили такі електронні освітні ресурси, як електронні посібники, довідники, тести, методичні вказівки, рекомендації до їх використання.

Сучасні наукові комп'ютерні технології були пріоритетним напрямом прикладних досліджень професора Олександри Сербенської. Понад десять років щоденної праці над пріоритетними державними науковими проектами, що й сьогодні мають якісно високий рівень продукування, зберігання, організації, розповсюдження різних форм відтворення навчальної інформації.

Професор Олександра Сербенська успішно розробляє й упроваджує інноваційні навчальні технології, спрямовані на підвищення ефективності навчального процесу з індивідуальним використанням комп'ютерів у комп'ютерних класах, забезпечення доступу на віддалі до освітніх професійно орієнтованих ресурсів з української мови в ЗМІ не тільки студентів-журналістів, а всіх, хто прагне підвищувати культуру української мови.

Працюючи над науковими проектами, професор Олександра Сербенська виробила свій підхід до створення електронних навчально-контролюючих комплексів. Суть його в змішаному навчанні, комплексному, компетентісному підході до підготовки друкованих та електронних навчально-методичних засобів вивчення української мови, що засновані на її авторських ідеях, які допомагали втілювати колеги з філологічного факультету, факультету журналістики, прикладної математики та львівського відділення Академії наук України.

Метою всіх авторських інноваційних, концептуальних проектів професора Олександри Сербенської є досягнення нового якісного рівня мовних навичок, умінь студентів-журналістів порівняно з традиційними засобами навчання, що неодноразово показували тести, заміри знань, чисельні перевірки. Електронні посібники, практикуми професора Олександри Сербенської на базі нових програмно-інструментальних комплексів пропонували новаторські організаційні, технологічні, дидактичні рішення щодо засвоєння знань з української мови в ЗМІ, навчали легко ними користуватися в журналістській, редакційній роботі в пресі, на радіо, телебаченні, використовуючи комп'ютер.

Найперше професор Олександра Сербенська в своїх електронних посібниках дбала про нестаріючу змістовність, індивідуалізацію, варіативність, диференціацію навчання, створюючи нове середовище самостійного опанування студентами навчальним матеріалом з української мови в ЗМІ за допомогою комп'ютера. Л. Г. Пономаренко (2015) у статті «Електронні матеріали з ку-

льтури української мови (на прикладі вживання прийменника ПО)» пише: «Варто назвати також найпопулярніше видання з культури української мови перших років незалежності “Антисуржик: Вчимося ввічливо поводитись і правильно говорити” за загальною редакцією О. А. Сербенської. Крім того, найбільш відомими й уживаними, на наш погляд, є такі довідники: М. Білоус, О. Сербенська “Екологія українського слова. Практичний словничок-довідник”» [5].

Однією з перших серед гуманітаріїв Львівського університету імені Івана Франка професор Олександра Сербенська застосувала комп'ютерні технології в навчальному процесі для вивчення української мови в ЗМІ, комплексно представляла інформацію за допомогою комп'ютеризованих засобів навчання в електронних навчальних засобах.

У комп'ютерній формі професора Олександру Сербенську приваблювали і вона з колективом однодумців упровадила в свої електронні засоби навчання: новий спосіб отримання знань індивідуально кожним студентом, можливості розширення наповнення, осучаснення змістового поля електронного посібника, довідника, ефективність інтерактивної взаємодії викладача й студента, одне слово те, чого сьогодні вимагають від усіх викладачів закладів вищої освіти України. Щодо інформатизації, комп'ютеризації вивчення української мови створені під керівництвом професора Олександри Сербенської електронні навчальні засоби випереджали час, чинні освітні технології.

Досвідченні фахівці з інформаційних технологій, програмісти, викладачі з факультету прикладної математики Львівського університету імені Івана Франка підказували ідеї, технічні рішення, удосконалення, модернізації навчального процесу, працюючи над науковими проектами під керівництвом професора Олександри Сербенської, обганяючи освітні стандарти на 25–30 років. Електронні навчально-методичні комплекси професора Олександри Сербенської й нині відповідають вимогам вищої школи, поєднуючи функції посібника і викладача, довідково-інформаційного видання й консультанта, тренажера, засобу перевірки знань методом тестування за допомогою комп'ютерних програм.

До прикладу, в інтернеті відкритий для загального доступу популярний навчальний посібник «Антисуржик», що 1994 р. вперше був оприлюднений як друковане видання й був ще тричі перевиданий 2011, 2017, 2019 р. Електронний однойменний навчальний посібник значно доповнений, має словник, навчально-контролюючі тести, що дають можливість кожній людині самостійно отримати результат засвоєння теоретичних знань, практичних навичок з української мови, виявити незасвоєний матеріал, й тут же його опанувати.

Для вивчення української мови російськомовними користувачами в інтернеті є чотири рази перевиданий навчальний посібник О. Сербенської та З. Терлака «Украинский язык для начинающих» (1991, 1992, 1990, 2000 рр.).

Електронні навчально-методичні комплекси професора Олександри Сербенської відкривають широкі можливості для швидкого отримання й перевірки знань, активної індивідуальної роботи студентів, мають чимало переваг: можна навчатися у зручний час, в будь-якому місці, де є інтернет та комп'ютер, навчання проходить у зручному темпі, є можливість неодноразово переглядати теоретичний, прикладний матеріал у друкованих текстах лекцій, посібниках, практикумах, довідниках, словничках, методичних вказівках, навчальних програмах.

Професор Олександра Сербенська врахувала, що під час контролю навчання, тестування, студенти не завжди самодисципліновані. Її комп'ютерні навчально-контролюючі програми не відпускають студента ні під час практичного навчання, навіть на іспиті, доки студент належно не засвоїть знання, не дасть правильні відповіді. Й у результаті студенти мали і мають з української мови в ЗМІ не тільки високі бали, а показують на практиці в редакціях, студіях та на роботі ґрунтовні знання з української мови.

Перепроною до 100-відсоткового впровадження дистанційного навчання була у 1990-х рр. і сьогодні є відсутність у деяких студентів персональних комп'ютерів, відповідного програмного забезпечення. У згадані роки професор Олександра Сербенська вирішувала цю проблему просто: навчатися студент міг самостійно в будь-якому комп'ютерному класі університету, послідовно виконавши всі практичні завдання з дисципліни, показавши позитивний результат під час тестування. З одного боку, це усувало проблему відсутності свого комп'ютера, програмного забезпечення у студентів, з іншого – давало вищі бали всім студентам, інтенсифікувало їх навчання, економило час для іншої роботи.

У наш час цю проблему допомагають вирішувати смартфони, новий різновид дистанційного навчання за їх допомогою – мобільний.

Водночас у сучасних умовах дистанційного навчання під час карантину самостійність виконання студентами завдань у домашніх умовах є проблемою. Відповіді на питання семінарів, практичних, тестів студенти, які в цей момент підтримують онлайн-спілкування з викладачем, можуть за допомогою смартфона знайти в інтернеті й відповідати, читаючи з іншого телефону. У результаті у знаннях студента виникає пробіл, який він самостійно не поповнить. І це – сучасна морально-навчальна нерозв'язана проблема, результат якої – відсутність цілісності, системності знань багатьох студентів.

Навчання за спеціальністю «Журналістика» передбачає формування творчої мовної особистості з власною думкою, самостійним творчим мисленням, оригінальністю висловлювань, уніка-

льністю ідей, інноваційних шляхів їх вирішення, що не раз підкреслювала професор Олександра Сербенська в своїх наукових статтях.

Навчально-методичні комплекси професора Олександри Сербенської спонукають до самостійного мислення, навчають створювати оригінальний текстовий контент без словесних штамів, канцеляризмів, суржиків, сленгу, інших помилок, розвивають у студентів уміння формувати своє критичне мислення, самооцінку, адже сучасній журналістиці, суспільству потрібні мовні особистості з нестандартним вмінням шукати шляхи вирішення соціально гострих проблем.

Професор кафедри мови та стилістики Інституту журналістики Київського університету імені Шевченка Анастасія Мамалига у статті «Алмази творчості блискучі» (І. Франко) так характеризує комплексність навчального посібника «Антисуржик»: «Оригінальний своєю спрямованістю саме на побутове мовлення, на конкретні мовленнєві ситуації, їхній етикетний супровід. Системно подано також коментарі нормативного характеру (фонетичні, акцентологічні, лексичні, морфологічні, синтаксичні) зі вдалим доповненням правописних, орфоепічних вимог, а також словничок ненормативних слів та словосполучень, подано їхні правильні варіанти. Не можна не оцінити й того, що до «Антисуржик» вперше в Україні було підготовлено комп'ютерний тренажер, а складовою частиною практикуму «Культура усного мовлення» є навчально-методичні матеріали в Інтернеті (адреса: www.franko.lviv.ua/lknp/mova.htm)» [4, с. 138].

Однією з перших в Україні професор Олександра Сербенська започаткувала використання комп'ютерних та Інтернет-можливостей для підвищення культури мови.

Навчально-методичні праці професора Олександри Сербенської підкріплені опублікованими науковими доповідями, статтями з комп'ютерної лінгвістики, написаними одноосібно або в співавторстві: «Принципи розробки комп'ютерних програм з проблем культури мови» (1993); доповіді «Комп'ютерно-інформаційне забезпечення усунення деформацій української мови» (1995); «Сучасна правописна практика періодичних видань» (1997); «Мовний калейдоскоп. Комп'ютерна програма з питань культури мови» (2003); «Використання інтернет-технологій – нові можливості вдосконалення володіння українською мовою» (2006), що з часом не втратили своєї злободенності.

У наші дні підвищувати якість та ефективність навчання української мови в ЗМІ допомагають вісім виданих практикумів професора О. Сербенської. Ось як один із них характеризує професор кафедри мови та стилістики Інституту журналістики Київського університету імені Т. Шевченка Анастасія Мамалига: «Олександра Антонівна створила дуже сучасний, потрібний посібник-практикум «Культура усного мовлення», усвідомлюючи, що вивчення специфіки радіо- і телемовлення, порівняно з газетно-публіцистичним стилем, ще потребує значних зусиль і немає відповідного навчально-методичного забезпечення. Вона не вдовольняється класичними зразками посібників мовознавчого спрямування, а вибудовує свій практикум з урахуванням різних підходів: мовностилістичного, психолінгвістичного, соціолінгвістичного і водночас журналістичнознавчого. Усі практично подані теми містять цікаві, корисні з фахового погляду завдання, що відзначаються навчальною інформативністю та тренувальною цінністю. До речі, зміст і структура цього посібника мають виражений комплексний характер. Крім тематичного блоку, є спеціальний розділ тренувальних вправ і порад щодо техніки усного мовлення, дуже гарно дібрані тексти для лінгвістичного аналізу та вироблення техніки мовлення, є тлумачний словник необхідних термінів, акцентологічний словничок» [4, с. 139].

За суттю змісту навчальних завдань друковані навчальні видання за авторства, співавторства професора Олександри Сербенської можна поділяти на три типи. Перший – *навчально-методичні видання*, що містять навчальну програму дисципліни та методичні вказівки, які послідовно викладають методику засвоєння навчальної дисципліни, їх можна характеризувати як навчальні засоби лише для студентів однієї спеціальності, наприклад для факультету прикладної математики «Терміни і вирази з інформатики: методичні рекомендації для самостійної роботи студентів факультету прикладної математики» / О. Сербенська, І. Людкевич, О. Федик. Львів: ЛНУ імені І. Франка» (1990) і понад 20 методичних вказівок для спеціальності «Журналістика».

Шістьма навчальними посібниками за авторства, співавторства професора Олександри Сербенської представлений другий різновид навчальної літератури. Найвідоміші – багатотиражні, чотири рази уточнені, доповнені й видані: «Українська мова: навчальний посібник для студентів факультетів журналістики університетів / О. Сербенська, О. Пазяк, М. Фурдуй, Л. Шевченко» (1983, 1990, 2000, 2001 рр.); «Антисуржик. Вчимося ввічливо поводитись і правильно говорити» / О. Сербенська, Ю. Редько, О. Федик та інші» (1994, 2011, 2017, 2019 рр.), «Уживаймо правильно прийменникові конструкції» / О. Сербенська, Н. Михайличенко (2018), що покликані допомогти засвоїти дисципліну, закріпити вивчений матеріал, перевірити знання та вироблені навички.

Третій різновид навчальної літератури за авторства, співавторства професора Олександри Сербенської представлений практикумами, що сприяють закріпленню, поглибленню і розширенню знань, отриманих із навчальних видань. Найвідоміші практикуми «Культура усного мовлення» (2003, 2004 рр.) та «Основи телетворчості», написані професором Олександром Сербенською в співавторстві з доцентом Вікторією Бабенко (2007).

Працюючи на кафедрі телебачення і радіомовлення, професор Олександра Сербенська особливо в своїх практикумах дбала про культуру мови, мовленнєву культуру, грамотність, науко-

вий рівень радіо-, телепередач. За словами Мар'яни Кіци, «на телебаченні має бути інформація не лише розважального характеру, а й така, що підвищує рівень знань глядачів, їхню обізнаність у різних сферах наукової та практичної діяльності» [3].

Всі три види друкованих праць за авторства, співавторства професора Олександри Сербенської входять до комплексу навчально-методичної літератури з української мови в ЗМІ, не тільки дають наукові знання, мовні вміння, навички майбутнім журналістам, а й розвивають їх професійні журналістські здібності, підносять загальну культуру.

Цільове призначення навчальних видань, електронних засобів з української мови для студентів спеціальності «Журналістика» професора Олександри Сербенської – бути окремо, змішано, в комплексі засобом мовного навчання, виховання, сприяти формуванню індивідуальної творчої мовної особистості, захисника української державної мови.

IV. Висновки

Багаторічна викладацька діяльність професора Олександри Антонівни дала можливість виробити власну методику, яка враховує позитивні аспекти усталеної традиційної та інноваційної, електронної форми, їх складових, а також власну методику формування творчої, мовної особистості майбутнього журналіста, вироблення морально-етичних правил комунікації під час підготовки теле-, радіопередач.

Інноваційні навчально-методичні комплекси з української мови в ЗМІ для студентів спеціальності «Журналістика», укладені одноосібно, у співавторстві, під керівництвом професора Олександри Сербенської, як ніколи актуальні в умовах змішаного навчання, адже сприяють кращому розвитку знань, формуванню прикладних умінь, компетентностей з української мови з використанням друкованих та онлайн-посібників, практикумів, довідників, словників як комплексне, інноваційне навчально-методичне забезпечення професора Олександри Сербенської, що може служити зразком розроблення іншими викладачами своїх авторських комплексів для поліпшення якості освіти не тільки майбутніх журналістів, а й спеціалістів інших гуманітарних фахів, удосконалення володінням українською мовою в своїй професійній діяльності.

Найістотнішими ознаками друкованих навчальних, електронних комплексів з української мови професора Олександри Сербенської є: системність викладу, проблемний підхід до викладу навчального матеріалу, сприяння інтенсифікації, індивідуалізації, якості навчання завдяки застосуванню нових комп'ютерних технологій на всіх етапах навчання: засвоєння, перевірки знань, формування навичок, мовного самоконтролю, мовленнєвих компетентностей студентів.

Друковані й електронні навчально-методичні комплекси професора Олександри Сербенської є і залишатимуться одним із важливих атрибутів змішаного навчання, виховання творчої особистості професійного журналіста, що сприяють реалізації європейського рівня мовної освіти в університеті.

Упровадження гібридних навчально-методичних засобів з української мови для студентів спеціальності «Журналістика» в інших університетах створює широкі можливості для інтенсифікації навчального процесу, полегшує викладання, контроль за досягненнями студентів, сприяє модифікації традиційної методології, індивідуалізації, прагматизму, оперативності, ефективності навчання, самореалізації і самоствердженню студентів-журналістів.

Перспективними напрямками наукових досліджень є вивчення: 1) можливостей упровадження в інших університетах «гібридних» навчально-методичних комплексів з української мови в ЗМІ професора Олександри Сербенської; 2) проблеми взаємодії друкованих засобів навчання й електронних засобів з використанням найновіших інформаційно-комунікаційних мобільних технологій.

Список використаної літератури

1. Авдеева Ю., Устиновская А. Проблематика внедрения смешанного образования. *Управление образованием: теория и практика*. 2018. № 2 (30). С. 34–39.
2. Boelens R. Staging blended learning designs for hands – on adult learners. Ghent: Ghent Universit, 2018. 315 p.
3. Kitsa M. O. Popular science programs on TV as a part of media education: features, types, importance for the audience. *Mediaobrazovanie-media education*. 2018. № 1. P. 145–158. URL: https://www.researchgate.net/publication/323773278_Media_Education_2018_No_1 (date of request: 18.02.2020).
4. Мамалига А. І. «Алмази творчості блискучі» (І. Франко). URL: <http://old.journ.lnu.edu.ua/vypusk7/visnyk08-53.pdf> (date of request: 18.02.2020).
5. Пономаренко Л. Г. Електронні матеріали з культури української мови (на прикладі вживання прийменника ПО). *Масова комунікація: історія, сьогодення, перспективи*. 2015. № 7–8 (6). С. 68–75.
6. Шийка С. В. Інформаційно-комунікаційні технології як засіб удосконалення традиційної методики навчання української мови за професійним спрямуванням. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2017. Т. 59. Вип. 3. С. 114–125 (дата звернення: 02.02.2020).

References

1. Avdeeva, Yu., & Ustynovskaia, A. (2018). Problematyka vnedreniya smeshannoho obrazovanyia [Blended education implementation issues]. *Upravlenye obrazovanyem: teoriya y praktyka*, 2 (30), 34–39 [in Russian].
2. Boelens, R. (2018). Stading blended leaning disigns for hands – on adult learners. Ghent: Ghent Universit [in English].
3. Kitsa, M. O. (2018). Popular science programs on TV as a part of media education: features, types, importance for the audience. *Mediaobrazovanie-media education*, 1, 145–158. Retrieved from https://www.researchgate.net/publication/323773278_Media_Education_2018_No_1 [in English].
4. Mamalyha, A. I. (2014). «Almazы tvorchosti blyskuchi» (I. Franko) [«Diamonds of Creativity Blisky» (I. Franko)]. Retrieved from <http://old.journ.lnu.edu.ua/vypusk7/visnyk08-53.pdf> [in Ukrainian].
5. Ponomarenko, L. H. (2015). Elektronni materialy z kultury ukrainskoi movy (na prykladi vzhvyannia pryimennyka PO [Electronic materials from the culture of the Ukrainian language (on the attachment of the application of the software)]. *Masova komunikatsiia: istoriia, sohodennia, perspektyvy*, 7–8 (6), 68–75 [in Ukrainian].
6. Shyika, S. V. (2017). Informatsiino-komunikatsiini tekhnolohii yak zasib udoskonalennia tradytsiinoi metodyky navchannia ukrainskoi movy za profesiinym spriamuvanniam [Information and communication technologies as a means of improving the traditional methods of teaching the Ukrainian language in a professional direction.]. (Vol. 59). *Informatsiini tekhnolohii i zasoby navchannia*, 3, 114–125 [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 05.07.2020.

Received 05.07.2020.

Kuznetsova O.D. Innovative Hybrid Educational Complexes in Ukrainian Language in the Media of Professor O. Serbenska

The aim of the research. To demonstrate the need for the use of innovative, conceptual hybrid learning complexes in the Ukrainian language in the media of Professor Olexandra Serbenska in Ukrainian universities, which include printed educational manuals, workshops, reference books, dictionaries, lecture texts, and electronic teaching and learning tools that correspond to modern European requirements for the structure, content of educational and methodological literature of higher education institutions for the training of journalist students.

Research methodology. An important component of the qualitative training of future journalists is to provide students with complexes of educational, methodical printed and electronic means that contribute to the intensification of learning, to improve its methods, forms, which contribute to the implementation of the idea of a «hybrid» comprehensive educational and methodological support of teaching Ukrainian language in mass media Honored Professor of Lviv Ivan Franko National University Olexandra Serbenska. Well-known all over Ukraine, many-circulation, four-times reedited printed and electronic, educational and methodical means of studying the Ukrainian language are analyzed.

Results. Prof. Olexandra Serbenska's educational and methodological works are differentiated into two types: printed and electronic. Printed works are divided into the following types: manuals, workshops, reference books, guidelines, curricula; electronic teaching aids are also divided into: local (accessible in virtual studying environment), and remote, accessible on the Internet.

It is confirmed that the educational books authored, co-authored or made under the leadership of Professor Olexandra Serbenska embody a competent approach to the study of the Ukrainian language in the media, take into account the specifics of professional journalistic activity, have examples of materials of modern mass media, contain practical direction to improve language skills by future journalists. Particular attention is paid to different stages of professional activity in accordance with the educational and qualification characteristics of competencies, increased attention to independent, creative work with an emphasis on providing a culture of language, broadcasting on the radio, television.

Novelty. The complex, conceptual, innovative, «hybrid» character of the printed and electronic educational-methodical works of professor Olexandra Serbenska is revealed, which meets the requirements of modern European standards of preparation of students of the university.

Practical meaning. Dissemination in Ukraine in the educational process of universities, during the independent work of students of innovative experience of scientific collectives under the guidance of Professor Olexandra Serbenska which is fixed in hybrid complexes containing published manuals, workshops, dictionaries, reference books, methodical instructions, educational programs and educational means of learning, improvement of the Ukrainian language will have a great impact on the quality, performance of students' knowledge in accordance with European requirements.

Key words: «hybrid», «mixed» educational complexes, printed, electronic educational tools, Ukrainian.

Кузнецова Е. Д. Инновационные гибридные учебные комплексы по украинскому языку в СМИ профессора А. Сербенской

Цель исследования – показать необходимость использования инновационных, концептуальных гибридных учебных комплексов по украинскому языку в СМИ профессора Александры Сербенской в высших учебных заведениях Украины, в которые входят печатные учебные пособия, практикумы, справочники, словари, тексты лекций, и электронные учебно-контролирующие средства, соответствующие современным европейским требованиям к структуре, содержанию учебной, методической литературы высших учебных заведений для обучения студентов-журналистов.

Методология исследования. Важной составляющей качественной подготовки будущих журналистов является обеспечение студентов комплексами учебных, методических печатных и электронных средств, которые интенсифицируют обучение, совершенствуют его методы, формы, чему способствует воплощению идеи «гибридного» комплексного учебно-методического обеспечения обучения украинскому языку в СМИ Академика высшей школы, Заслуженного профессора Львовского национального университета имени Ивана Франко Александры Сербенской. Проанализированы известные всей Украине ее многотиражные, четыре раза переизданные печатные и электронные, присутствующие в интернете, учебно-методические средства изучения украинского языка.

Результаты. Дифференцировано учебно-методические труды профессора Александры Сербенской на два типа: печатные и электронные, а печатные на виды: пособия, практикумы, справочники, методические указания, учебные программы; также разделены электронные учебно-методические средства на виды: локальные, присутствующие в виртуальной учебной среде университета, и удаленные, доступные в интернете.

Подтверждено, что учебные книги авторства, соавторства, под руководством профессора Александры Сербенской воплощают компетентностный подход к изучению украинского языка в СМИ, учитывают специфику профессиональной журналистской деятельности, содержат примеры из материалов современных массмедиа, имеют практическую направленность на владение речевой, письменной речью будущими журналистами и особенно сосредоточены на различных этапах профессиональной деятельности в соответствии с образовательно-квалификационной характеристикой компетентностей, самостоятельной, творческой работе с акцентом на обеспечении культуры речи, речи на радио, телевидении.

Новизна. Раскрыт инновационный, «гибридный», комплексный, концептуальный, компетентный характер печатных и электронных учебно-методических трудов профессора Александры Сербенской, что соответствует требованиям современных европейских стандартов подготовки студентов университета.

Практическое значение. Распространение в Украине гибридного обучения способствует использованию в учебном процессе во время самостоятельной работы студентов инновационного опыта научных коллективов под руководством профессора Александры Сербенской, который закреплен в учебно-методических печатных комплексах (изданных пособиях, практикумах, словарях, справочниках, методических указаниях, учебных программах), а также электронных учебных средств изучения, совершенствование государственного украинского языка оказывает большое влияние на качество знаний студентов в соответствии с европейскими требованиями.

Ключевые слова: «гибридные», «смешанные» учебные комплексы, печатные, электронные учебные средства, украинский язык.